

શ્રી સમયસાર:-

“આવો ચૈતન્યરૂપ પરમાર્થસ્વરૂપ જીવ છે” પરથી ભિન્ન કલ્પો ને? સર્વસ્વ રાગાદિ ભાવથી સર્વસ્વ પૂર્ણ અભાવ છે. એનાથી પૂર્ણ અભાવ છે. એવો ચૈતન્યરૂપ- ચૈતન્યરૂપ પરમાર્થસ્વરૂપ પરમપદાર્થસ્વરૂપ જીવ છે. ત્રિકાળી જ્ઞાયકસ્વરૂપ ચિદાનંદ પ્રભુ ચૈતન્યરૂપ પરમાર્થસ્વરૂપ એવો જીવ છે, “જેનો પ્રકાશ નિર્મળ છે” જાણકસ્વભાવ જેનો નિર્મળ છે. ત્રિકાળ તો નિર્મળ છે પણ પર્યાયમાં પણ નિર્મળ છે. એવો આ ભગવાન આ લોકમાં, “એવો આ ભગવાન”, આ ભગવાન આ આત્મા હોં. “આ લોકમાં એક” એકરૂપ છે જેમાં પર્યાયનો ભેદ પણ જેમાં નથી, એવો એક “ટંકોટીર્ણ” એવો ને એવો “ભિન્ન જ્યોતિરૂપ બિરાજમાન છે” રાગાદિથી. દયા, દાનના વિકલ્પ આદિથી પણ “ભિન્ન એવી જ્યોતિરૂપ બિરાજમાન છે” એની દષ્ટિ કરો તો સન્મુખ સમ્યક્દર્શન થાય અને આનંદનું વેદન આવે. આહાહા! એવો આ આત્મા છે.

શ્લોક - ૩૫

હવે આ જ અર્થનું કળશરૂપ કાવ્ય કહી એવા આત્માના અનુભવની પ્રેરણા કરે છે:-
(માલિની)

સકલમપિ વિહાયાહ્વાય ચિચ્છક્તિરિત્તં
સ્ફુટતરમવગાહ્ય સ્વં ચ ચિચ્છક્તિમાત્રમ્ ।
ઇમમુપરિ ચરન્તં ચારુ વિશ્વસ્ય સાક્ષાત્
કલયતુ પરમાત્માત્માનમાત્મન્યનન્તમ્ ॥૩૫॥

શ્લોકાર્થ:- [ચિત્-શક્તિ-રિત્તં] ચિત્શક્તિથી રહિત [સકલમ્ અપિ] અન્ય સકળ ભાવોને [અહ્વાય] મૂળથી [વિહાય] છોડીને [ચ] અને [સ્ફુટતરમ્] પ્રગટપણે [સ્વં ચિત્-શક્તિમાત્રમ્] પોતાના ચિત્શક્તિમાત્ર ભાવનું [અવગાહ્ય] અવગાહન કરીને, [આત્મા] ભવ્ય આત્મા [વિશ્વસ્ય ઉપરિ] સમસ્ત પદાર્થ સમૂહરૂપ લોકના ઉપર [ચારુ ચરન્તં] સુંદર રીતે પ્રવર્તતા એવા [ઇમમ્] આ [પરમ્] એક કેવળ [અનન્તમ્] અવિનાશી [આત્માનમ્] આત્માનો [આત્મનિ] આત્મામાં જ [સાક્ષાત્ કલયતુ]

અભ્યાસ કરો, સાક્ષાત્ અનુભવ કરો.

ભાવાર્થ:-આ આત્મા પરમાર્થ સમસ્ત અન્યભાવોથી રહિત ચૈતન્યશક્તિમાત્ર છે; તેના અનુભવનો અભ્યાસ કરો એમ ઉપદેશ છે. ઉપ.

શ્લોક-૩૫ ઉપરનું પ્રવચન

શ્લોક:- આ જ અર્થનું કળશરૂપ કાવ્ય કહી એવા આત્માના અનુભવની-અનુભવની પ્રેરણા કરે છે.

સકલમપિ વિહાયાહાય ચિચ્છક્તિરિક્તં
સ્ફુટતરમવગાહ્ય સ્વં ચ ચિચ્છક્તિમાત્રમ્ ।
ઇમમુપરિ ચરન્તં ચારુ વિશ્વસ્ય સાક્ષાત્
કલયતુ પરમાત્માત્માનમાત્મન્યનન્તમ્ ॥૩૫॥

“ચિત્તશક્તિરિક્તં” ચિત્શક્તિથી રહિત અન્ય સકળ ભાવોને મૂળથી ઉખેડીને, શું કહ્યું ? ચિત્શક્તિથી રહિત ભગવાન આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ છે, જ્ઞાનશક્તિ છે, જ્ઞાનસ્વભાવ છે એનાથી રહિત, પુણ્ય ને પાપના આદિ ભાવો, એનાથી તે રિક્ત છે, રહિત છે. ચૈતન્યસ્વભાવ શક્તિરૂપ ચૈતન્ય એ એનાથી જે રહિત વસ્તુ છે એનાથી રહિત છે. એનાથી રહિત છે-એનાથીય રહિત છે. એ પુણ્ય ને પાપના ભાવ, ચાહે તો ગુણગુણીનો ભેદનો વિકલ્પ હો, એ ચિત્શક્તિથી રહિત છે. જેમાં ચૈતન્યનું સામર્થ્ય રાગ વ્યવહારના રાગાદિમાં પણ નથી, એવા ભાવને મૂળથી છોડીને, “સકળમ્ અપિ” મૂળથી છોડીને સકળ ભાવ ચાહે તો સૂક્ષ્મ પંચમહાવ્રતના વિકલ્પનો રાગ હો, અરે દ્રવ્ય, ગુણ ને પર્યાયના ભેદનો વિકલ્પ હો એ સકળમ્ અપિ, એ બધાને મૂળથી છોડીને, અને પ્રગટપણે ‘સ્ફુટમ્’ પ્રત્યક્ષપણે “સ્વં ચિત્-શક્તિમાત્રમ્” પોતાના ચિત્શક્તિમાત્ર ભાવનું “અવગાહ્ય” અવગાહન કર, અંતરમાં પ્રવેશ કર એમ કહે છે. સકળમ્ અપિ વિકલ્પ આદિના ભાવોને છોડીને, મૂળમાંથી છોડીને અને ચિત્શક્તિસ્વભાવ, એનું અવગાહન કર, અનાદિથી રાગમાં જે અવગાહન પ્રવેશ છે એને આંહી પ્રવેશ કર, આવી વસ્તુ છે.

ભગવાન ચિત્શક્તિમાત્ર વસ્તુ છે, છે ને ચિત્શક્તિમાત્રમ્ ઓલુ ચિત્શક્તિ રહિતમ્ રાગ, દયા, દાન, પુણ્ય, પાપ ચિત્શક્તિ રહિતમ્ અને પોતે ચિત્શક્તિમાત્રમ્ એનું અવગાહન કર ઉંડે દરિયામાં જેમ પ્રવેશે એમ ભગવાન ચિત્શક્તિમાત્ર પ્રભુ એને તળિયે ઉંડે જા, અવગાહન કર. આવી વાત છે.

“અવગાહ્ય” ભવ્ય આત્મા, છે ને છે તો આત્મા શબ્દ, પણ અર્થકારે લાયક આત્મા “વિશ્વસ્ય ઉપરિ” સમસ્ત પદાર્થસમૂહરૂપ લોકના ઉપર રાગાદિ સમસ્ત પદાર્થના સમૂહ ઉપરથી, લોકના ઉપર એટલે ઉત્કૃષ્ટ વસ્તુ રાગાદિથી અધિક નામ ભિન્ન સર્વોત્કૃષ્ટ વસ્તુ લોકના ઉપર સુંદર રીતે, ‘ચારુ’ એટલે મનોહર, આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ ‘ચરન્તં’ આનંદમાં પ્રવર્તતા એવો ભગવાન આત્મા ! અતીન્દ્રિય આનંદરૂપી ચારુ નામ મનોહર એવા પ્રવર્તતા એવા આ, એક શ્લોકે તો-એક કેવળ અવિનાશી, એક કેવળ અવિનાશી, એકલો આત્મા નિત્યાનંદ પ્રભુ એક

કેવળ એકલો જ્ઞાનસ્વભાવમાત્ર અવિનાશી, એવા આત્માનો, આત્માનો આત્મામાં જ એવા ચૈતન્યસ્વરૂપ પ્રભુ સર્વોત્કૃષ્ટ પરથી ભિન્ન પરિપૂર્ણ પ્રભુ, એમાં અવગાહન કરી આત્માનો આત્મામાં જ-આત્માનો આત્મામાં જ, આનંદસ્વરૂપ ભગવાન આનંદસ્વરૂપમાં જ, આવી વાતું છે.

જીવ-અજીવ અધિકાર છે ને? એ રાગાદિ બધાને અજીવ કીધાં છે, ભગવાન એક જ્ઞાયકસ્વરૂપ, પૂર્ણ સ્વરૂપ વિશ્વની ઉપર એટલે ઉત્કૃષ્ટ તરતો રાગથી ભિન્ન, અધિક ઉત્કૃષ્ટ પ્રભુ એને એક કેવળને આત્મામાં જ “સાક્ષાત્ કલયતુ” પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરો, એને પ્રત્યક્ષ ધ્યાન કરો, એને પ્રત્યક્ષ માનો, એને પ્રત્યક્ષ જાણો, કલયતુનો અર્થ છે આ, ધ્યાવો, માણો, જાણો, અનુભવો એ કલયતુનો અર્થ છે આ. આહાહાહા !

ભગવાન આત્મા આનંદ સ્વરૂપ, જ્ઞાનસ્વરૂપ પ્રભુ ત્રિકાળ અહીં ચિત્તિ શક્તિ લેવી છે, જ્ઞાન બાહ્ય પ્રગટ છે ને એટલે આખો ચિત્શક્તિ છે એમ બતાવે છે આંહીં. એવો જે પ્રભુ રાગ આદિથી સર્વોત્કૃષ્ટ રીતે ભિન્ન એવા આત્માને આત્મામાં જ ધ્યાવો અનુભવો જાણો, માનો. લ્યો આ સિદ્ધાંતનો આ સાર છે. આહાહાહા !

“કલયતુ” અભ્યાસ કરો એટલે કે અનુભવ કરો, એમ છે ને અર્થેય એ છે જુઓ ને અભ્યાસ કરો એટલે સાક્ષાત્ અનુભવ કરો, એમ અભ્યાસનો અર્થ એ, ભગવાન પૂર્ણ પરમાત્મસ્વરૂપ જ છે, ચિત્શક્તિ સ્વભાવ છે એનાથી (રાગથી) રહિત અભાવ છે. એવા સ્વભાવમાત્ર પ્રભુને આત્માને આવા આત્મા, આત્માને અંતર નિર્મળ પર્યાય દ્વારા અનુભવો, કહો આનું નામ જીવનું જ્ઞાન અને જીવનું ધ્યાન અને જીવને જાણ્યો માન્યો અનુભવ્યો કહેવામાં આવે છે. (શ્રોતા:- પરમ સત્ય) (શ્રોતા:- ધર્મની શરૂઆત અહીંથી થાય ?) અહીંથી આ ધર્મની શરૂઆત થાય છે. આહાહાહા !

બાકી તો રાત્રે રામજીભાઈએ માંડયુ નહોતું બધું? વાત સાચી બધી પાપ ને પાપ, પાપ, પાપ. મનસુખભાઈ આખો દિ'પાપ, ભાઈ નથી આવ્યા? અરેરે એ બાયડી, છોકરા કુટુંબ સાટું અને પોતાના પણ શરીરના ભરણપોષણ સાટું આખો દિ' પાપ ને પાપ કરે છે (શ્રોતા:- પેટ શી રીતે ભરવું) પેટ કોણ ભરે? પેટ ભરવાનો ભાવ એ પાપ રાત્રે ભાઈએ બહુ કહ્યું 'તું સ્પષ્ટીકરણ હતું પાપનું. લોકોને ખ્યાલ (નથી) બાપુ પાપ આખો દિ' પુણ્ય તો ન મળે પણ પાપ સાટું આખો દિ' (પુરુષાર્થ કરે). એમાં આંહીં તો કહે છે કે એ તો છોડ, પણ કંઈ દયા, દાન, વ્રતનાં શ્રવણ-મનનના રાગ થાય એને પણ છોડ. આહાહાહા ! ભાઈ ! તારો આત્મા એ બધા પુણ્ય-પાપના વિકલ્પથી રહિત છે. તું તે છો, તે રાગાદિ તું તે નથી. ભગવાનની ભક્તિ ને જાત્રા ને એ બધો વિકલ્પ અને રાગ છે કહે છે, ભગવાન તો આત્મા એનાથી રહિત છે. શાસ્ત્ર શ્રવણ કરવું, શાસ્ત્ર કહેવું એ બધો વિકલ્પ છે કહે છે, એમ જ છે. એનાથી રહિત પ્રભુ છે, એ ચિત્શક્તિથી રહિત એ પુણ્યભાવ ચીજ છે, રાગાદિ જે દયા આદિ જે સાંભળવું એ ચિત્શક્તિથી રહિત છે અને ભગવાન એનાથી રહિત છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહાહા !

શુભ અશુભ વિકલ્પો જે છે, એ ચિત્શક્તિ ચૈતન્યસ્વભાવથી રહિત છે એ, અજીવ કીધો છે એને અને ભગવાન આત્મા ચિત્શક્તિમાત્ર છે. એવા ચિત્શક્તિમાત્ર આત્મા, એ આત્માને

જ, એની નિર્મળ પર્યાય દ્વારા એને અનુભવ કર, નિર્મળ પર્યાય દ્વારા એનું ધ્યાન કર, એને માન, એને જાણ, એને અનુભવ કર. આહાહા ! “કલયતુ” વાતે ગજબ કરી છે. આમ અભ્યાસનો અર્થ ઈ છે, અભ્યાસ એટલે આ આવો છે, આવો છે એમ નહિ. આહાહાહા ! જ્યાં ચિત્શક્તિ સંપન્ન પ્રભુ ! ક્યાં બહારથી આ બધું અંદર એમાં નથી અને રાગાદિ આ બધુ ધંધા ને બહાર બૈરી છોકરા એમાં તારી ચિત્શક્તિ એમાં નથી, એ બધા તારી ચિત્શક્તિથી રહિત છે. આહાહાહા ! અને તું ચિત્શક્તિ સહિત છું. આહાહાહા ! આ શરીર માટીનું પિંડ ધોળું આ રૂપાળા ને કાળા ને ઘઉંવર્ણાને એ બધા જડ માટી છે, એ બધા ચિત્શક્તિથી રહિત છે આ. આહાહાહા ! (શ્રોતા:- છે તો મારાને ?) મારા હોય તો જુદા પડે નહિ. એના નથી માટે જુદા પડી જાય છે. આહાહા !

બે વાત એકદમ લીધી, કે ભગવાન ચૈતન્ય શક્તિ સ્વભાવ માત્ર વસ્તુ અને રાગાદિ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા ને કામ ક્રોધ આદિના ભાવ અને તેના ફળ તરીકે શરીર આદિ અનુકૂળ પ્રતિકૂળ આદિ ચીજો, અનુકૂળ પ્રતિકૂળ છે નહિ કોઈ, એ તો છે જ્ઞેય પણ એને એમ લાગે કે આ ઠીક નથી ને આ ઠીક છે, એ બધી ચીજોથી પ્રભુ તું તો રહિત છો ને ? એ બધી ચીજો તારી ચિત્શક્તિથી રહિત છે. રાગ અને દયા, દાન, વ્રતનો વિકલ્પ ઊઠે એ પણ ચિત્શક્તિથી રહિત છે અને તું તેનાથી રહિત છો. અને તું રહિત છો, છો કોણ ? “જ્ઞાન શક્તિ” જ્ઞાનની પ્રધાનતાથી વર્ણન છે, છે તો અનંતગુણ પણ જ્યાં જ્ઞાન અસાધારણ સ્વભાવ છે, કે જે સ્વપરને પ્રકાશે છે, બીજા બધા ગુણો પોતાની ઠેચાતિ રાખે છે, પણ તે પોતે પોતાને જાણતા નથી. આ એક ચિત્શક્તિગુણ પોતે પોતાને જાણે ને પોતે પરને જાણે એવો અસાધારણ જે સ્વભાવભાવ તેવા ચિત્શક્તિમાત્ર પ્રભુ તું છો. ‘માત્ર’ કીધું છે ને ? ચિત્શક્તિમાત્ર, છે ? અને ઓલામાં ચિત્શક્તિ રિક્તં એને એમ કહ્યું કે ‘સકલમ્ અપિ’ મૂળથી છોડીને તારા ચિત્સ્વભાવ, જ્ઞાનસ્વભાવ, ધ્રુવ સ્વભાવ, નિત્ય સ્વભાવ, સર્વસ્વ સ્વભાવ, સર્વ-સ્વ-સ્વભાવ, ચિત્ જ્ઞાનમાત્ર વસ્તુ પ્રભુ એવા જ્ઞાનસ્વભાવથી શરીર, વાણી, મન, કર્મ સ્ત્રીકુટુંબ પરિવાર, દેવગુરુશાસ્ત્ર અને રાગ પુણ્ય પાપના ભાવ એ બધી ચિત્શક્તિથી તો બધી રહિત છે ઈ ચીજ. અને એ બધાથી રહિત તું ચિત્શક્તિમાત્ર છો. આહાહા !

આવી ફૂરસદ ક્યાં લેવી ? વરસ બેસે પછી એય ચોપડા લખે હવે નવું વરસ એવું સારું જાય, સુખે સુખે જાય બસ આમ, પૈસા પેદા થાય, પાપમાં જિંદગી જાય, અરર ! આંઢીં એમ કે લાભ થાય એનો અર્થ શું હતો પાપનો થાય. લાભ સવાયા, પાપનો લાભ સવાયા, સવાયા આ ભવમાં એમ કે મળે પૈસા, સુખી થાવ, સુખી થાવ, સુખી એટલે શું પણ ? ભગવાન આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ તેનો અનુભવ કર ત્યાં સુખી થવાનો પંથ છે. આમ આત્માનો અવિનાશી આત્માનો એકરૂપ કેવળ આત્માનો આત્મામાં જ એકરૂપતાની વીતરાગદશામાં એનો અભ્યાસ અનુભવ કરો. આવું છે સ્વરૂપ, લોકોએ કંઈકનું કંઈક કરી નાખ્યું એટલે લોકોને, (શ્રોતા:- આપે તો સહેલું બનાવ્યું છે) વસ્તુ તો આ સીધી છે. આહાહાહા !

ભાવાર્થ:- “આ આત્મા” ચેતનજી ગયા લાગે છે, છે ? ઠીક, એ તો ઓલું યાદ આવ્યું નરકનું એ આચાર્યે ભાઈ પોતે લખ્યું છે, દેવસેન આચાર્યે પોતે લખ્યું છે કે આ જે ગાથાઓ છે એ પૂર્વના આચાર્યોની છે એનો સંગ્રહ મેં કર્યો છે. મારું નથી, પૂર્વના આચાર્યો છે એનો સંગ્રહ

કર્યો છે. પૂર્વના સૂરિ આચાર્યોએ કહ્યું તે આ કહેવાય છે. એટલે છે તો પોતે નવસોની સાલમાં નવસોની સાલમાં પોતે, અમૃતચંદ્રાચાર્ય પછી. અને શ્વેતાંબર પંથ નીકળ્યો એ તો બે હજાર વર્ષ, હજાર વર્ષ એના પહેલાં, છતાંય પૂર્વના સૂરિઓએ કહ્યું છે, આચાર્યોએ તે હું આ કહું છું, તે ગાથાનો સંગ્રહ મેં કર્યો છે, એમ કહ્યું છે. પરંપરા હવે અંદર લખ્યું છે પોતે આચાર્ય પૂર્વ સૂરિઓએ કહ્યું છે, હું કહું છું એમનહીં, પૂર્વ આચાર્યોએ ગાથા કહી છે તે ગાથાનો મેં સંગ્રહ કર્યો છે, એમ છેલ્લે એમ લખ્યું છે, “પૂર્વ આચાર્ય સંગ્રહ” પહેલાં પૂર્વ સૂરિઓએ કહેલું કહું છું એમ હતું, આજે જોયું સવારમાં. ધર્મના નામે આવીને પણ અભિમાન આવી જાય છે ને? એટલે એણે એવા પંથ ઘણાં નિકળ્યા એમ લખ્યું છે અંદરથી, મરિચીથી માંડીને લખ્યું છે, મરિચી નહિ? ભરતનો પુત્ર. આહાહાહા! અમે પણ જાણનારા છીએ, અમે આ ધર્મને બરાબર પરખનારા છીએ એમ અભિમાનમાં આવી અને કંઈક મારગો કાઢ્યા. આહાહાહા!

આંહીં કહે છે પ્રભુ એ બધું ભૂલી જા હવે, કુંદકુંદાચાર્ય આદિ સંતોએ જે કહ્યું એ ભગવાનનું કહેલું કહ્યું છે. એમણે જે આ આત્મા કહ્યો એ આવો છે. (શ્રોતા:- બીજા કહે છે અમારામાં આચાર્યો થયા છે) એ આચાર્યો થયા બધા આ ઉલટા, આકરું કામ છે, શું થાય? દુઃખ થાય બીજાને લાગે, વસ્તુ તો સ્થિતિ, છે એ છે. આ કુંદકુંદાચાર્ય, અમૃતચંદ્રાચાર્ય, દિગંબર સંતો કોઈપણ હોય એ તો અંદર ભાવલિંગી સંત છે, એ ભગવાનનું કહેલું, કહે છે ને પોતે અનુભવીને કહે છે. આહાહાહા!

ભાવાર્થ:- “આ આત્મા પરમાર્થે સમસ્ત અન્યભાવોથી રહિત ચૈતન્ય શક્તિમાત્ર છે તેના અનુભવનો અભ્યાસ કરો” જોયું? આહાહાહા! વાંચો અને વાંચવાનું વિચારો એ બધું એકકોર વિકલ્પ છે કહે છે. એના અનુભવનો અભ્યાસ કરો, એમાં છે ને પાઠ આવ્યો છે ને સાક્ષાત્, અન્યભાવોથી રહિત ચૈતન્યશક્તિમાત્ર છે તેના અનુભવનો અભ્યાસ એમ ઉપદેશ છે. આહાહાહા!

“હવે ચિત્શક્તિથી અન્ય જે ભાવો છે હવે પછી કહેવાના છે ને તે બધા પુદ્ગલદ્રવ્ય સંબંધી છે” ચાહે તો વિકલ્પ લખવાનો, સાંભળવાનો, વાંચવાનો ઊઠે. અરેરે! એ પુદ્ગલદ્રવ્યસંબંધી છે. ભગવાન આત્મામાં એ નથી. પુદ્ગલદ્રવ્યસંબંધી છે એ રાગ, દયા, દાનનો વિકલ્પ ગુણ ગુણી ભેદનો વિકલ્પ કહે છે કે એ પુદ્ગલદ્રવ્ય સંબંધી છે. ભગવાન ચૈતન્યના સંબંધવાળો એ નથી. એવો આગળની ગાથાની સૂચનિકા છે. હવેની ગાથા આવે છે ને એની આ સૂચનિકા આચાર્ય મહારાજ અમૃતચંદ્રાચાર્ય કહે છે.

શ્લોક - ૩૬

હવે ચિત્શક્તિથી અન્ય જે ભાવો છે તે બધા પુદ્ગલદ્રવ્યસંબંધી છે એવી આગળની ગાથાની સૂચનિકારૂપે શ્લોક કહે છે:-

(અનુષ્ટુભ)

ચિચ્છક્તિવ્યાપ્તસર્વસ્વસારો જીવ ઇયાનયમ્ ।

અતોડતિરિક્તાઃ સર્વેડપિ ભાવાઃ પૌદ્ગલિકા અમી ॥૩૬ ॥

શ્લોકાર્થ:- [ચિત્-શક્તિ-વ્યાપ્ત-સર્વસ્વ-સારઃ] ચૈતન્યશક્તિથી વ્યાસ જેનો સર્વસ્વ-સાર છે એવો [અયમ્ જીવઃ] આ જીવ [ઇયાન્] એટલો જ માત્ર છે; [અતઃ અતિરિક્તાઃ] આ ચિત્શક્તિથી શૂન્ય [અમી ભાવાઃ] જે આ ભાવો છે [સર્વે અપિ] તે બધાય [પૌદ્ગલિકાઃ] પુદ્ગલજન્ય છે-પુદ્ગલના જ છે. ૩૬.

શ્લોક - ૩૬ ઉપરનું પ્રવચન

ચિચ્છક્તિવ્યાપ્તસર્વસ્વસારો જીવ ઇયાનયમ્ ।

અતોડતિરિક્તાઃ સર્વેડપિ ભાવાઃ પૌદ્ગલિકા અમી ॥૩૬ ॥

“ચૈતન્યશક્તિથી વ્યાસ” ભગવાન તો જાણક જાણક જાણક જાણક જાણકનો દરિયો, જાણક સ્વભાવથી વ્યાસ નામ સહિત જેનો સર્વસ્વ સાર છે, સર્વસ્વ-સર્વસ્વ પૂર્ણ સ્વનો સાર એ છે. ચૈતન્યશક્તિથી વ્યાસ છે પ્રભુ, રાગથી નહિ, શરીરથી નહિ, મનથી નહિ. હવે આવું આકરું પડે લોકો, બહિરે હાલી નીકળ્યા. ચૈતન્યશક્તિથી વ્યાસ સહિત, વ્યાસ છે ને ? આમ તો વ્યાપ્ય વ્યાપક આવતું નથી ? આત્મા વ્યાપક અને રાગ વ્યાપ્ય છે, આત્મા વ્યાપક ને આનંદની પર્યાય વ્યાપ્ય છે. વિકાર તરીકે રાગની પર્યાય વ્યાપ્ય છે, નિર્વિકાર તરીકે નિર્વિકારી પર્યાય વ્યાપ્ય છે, વ્યાપક દ્રવ્ય છે. આંહી તો આખો ચૈતન્યશક્તિ વ્યાસ છે. ચૈતન્ય શક્તિથી જેનું વ્યાસપણું એટલે સર્વસ્વ હોવાપણું, જેનો સર્વસ્વ સાર છે. આ કાંઈ પંડિતાઈની આ ચીજ નથી. ઓહોહો ! તિર્યચ પશુ પણ, ચૈતન્યસર્વસ્વસાર છે એનો પશુ પણ અનુભવ કરે. આહાહાહા !

એવો જે ભગવાન સર્વસ્વ બધું પોતાનું ચૈતન્ય સ્વરૂપ તે તેનો સાર છે. એવો આ જીવ એટલો જ માત્ર છે, ‘ઈયાન્’ એટલો જ માત્ર છે, “અતઃ અતિરિક્તાઃ” આ ચિત્શક્તિથી શૂન્ય, જાણક સ્વભાવના સામર્થ્યથી શૂન્ય, જાણક સ્વભાવનો ધ્રુવ પ્રવાહ એનાથી શૂન્ય “અમી ભાવાઃ” અમી ભાવાઃ આ ભાવા અસ્તિત્વ સિદ્ધ કરી, જે આ ભાવો છે આ ભાવો છે, આમ જાણે છે. રાગાદિ વિકલ્પ આદિ શરીર, વાણી બધા છે, એ ભાવો છે તે બધાય પુદ્ગલજન્ય છે. ‘પૌદ્ગલિકાઃ’ કહ્યાને ? એ બધા જડથી ઉત્પન્ન થયા એથી પાછા કોઈ એમ કહે કે જડ કર્મ છે એને લઈને આ રાગ થાય છે એમ આંહી કહેવું નથી. આંહી તો રાગ તો થાય છે એનામાં પણ નિમિત્ત જડ છે. તેને લક્ષે થાય છે માટે તેના છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? આવો ઉપદેશ હવે.

આવા જે ભાવ, એ પુદ્ગલનાં જ છે. એમાંથી પછી કોઈ એમ કાઢે કે વિકાર તો કર્મથી જ પુદ્ગલથી જ થાય છે, આત્માથી નહિ, એમ આંહી કહેવું નથી, એને આશ્રયે થાય છે માટે એના છે, આત્માના નથી, નીકળી જાય માટે તેના નથી, એ અપેક્ષાએ કહ્યું. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

અનંત અનંત ચોર્યાસીની પાટ અવતાર પડ્યા એમાંથી નીકળવાનો આ એક રસ્તો છે. જેનું સર્વસ્વ સાર છે, જેમ શીશમમાં સાર નથી હોતો ? શીશમના લાકડામાં વચલો સાર ચીકણો-ચીકણો એમ આ ભગવાન રાગાદિના વચમાં ભિન્ન સર્વસ્વ ચૈતન્યસાર વસ્તુ છે. બહુ અંદર કઠણ હોય છે, વચલો કઠણ ચીકણો, જોયું છે ને ? ઉપલા ભાગ કરતા એ વચલો ભાગ કઠણ ચીકણો પછી એને કાઢી નાખે ખાલી કરે તલવાર રાખવા કે એવા સાટું અંદર ગોળ બહુ ચીકણો હોય છે. શું કીધું ઈ ? એ શીશમનો એ સાર કહેવાય એમ આ ભગવાનનો સાર રાગાદિ વિકલ્પઆદિ જે વિકારથી અંદર ભિન્ન અંદર સર્વસ્વસાર ચૈતન્ય પિંડ છે. આહાહા ! અરે આઠ વર્ષના બાળક પણ આ અનુભવે અને કેવળજ્ઞાન પામે એ કાંઈ ચીજ કાંઈ બીજાની નથી કે ન પામે. છે તેને મેળવવો છે એમાં. આહાહાહા !

શું શ્લોકો ! ઓહોહો ! સંતોની વાણી દિગંબર સંતોની વાણી એની પાસે બીજા ભરે પાણી, એવી ચીજ છે. એક ચૈતન્ય સર્વસ્વ પ્રભુ, જેમ એ શીશમનો સાર હોય છે, એમ આ ભગવાન અંદર આ બધા રાગ ને પુણ્ય ને શરીર આદિથી ભિન્ન ચૈતન્ય સર્વસ્વસાર છે, ચૈતન્યનો કંદ, રસકંદ છે પ્રભુ. એનાથી ભિન્ન છે, એ બધા પુદ્ગલ છે. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ જાત્રાનો ભાવ પણ આંહી તો પુદ્ગલ છે, એમ કહે છે. પુદ્ગલજન્ય છે. 'પૌદ્ગલિકા'નો અર્થ કર્યો, પુદ્ગલજન્ય છે, એનો જ અર્થ કર્યો પુદ્ગલનાં જ છે. એનો જ અર્થ કર્યો, પુદ્ગલનાં જ છે. આહાહાહા ! એવા ભાવોનું વ્યાખ્યાન ઇ ગાથાથી કરે છે.

મુમુક્ષુ :- 'અલિંગગ્રહણ'ના ૨૦ મા બોલમાં અને આમાં શું ફેર છે ?

સમાધાન :- ત્યાં વીસમા બોલમાં આત્માનું વેદન તે આત્મા છે, એટલું, પણ ત્યાં દ્રવ્ય છે. અહીં એ દ્રવ્ય અનુભૂતિમાં છે પણ પર્યાય તે શુદ્ધનય છે. દ્રવ્યનો અનુભવ તે શુદ્ધનય છે અને શુદ્ધનયને અહીંયા આત્મા કહીએ. ત્યાં જે વેદનને આત્મા કીધું છે, અહીં અનુભૂતિને આત્મા કીધો છે.

મુમુક્ષુ :- અનુભૂતિ અને વેદનમાં શું ફેર છે ?

સમાધાન :- એક જ વાત છે. ઈ શું કહ્યું ? 'પ્રવચનસાર'માં ૧૭૨ ગાથામાં 'અલિંગગ્રહણ'ના ૨૦ બોલ છે. એમાં એક વીસમો બોલ એવો લીધો છે કે, આત્મા ત્રિકાળી દ્રવ્ય છે તેને એનું વેદન અડતું નથી. વેદન તો પર્યાયનું છે. અનુભૂતિ એ પર્યાયનું વેદન છે. આનંદનું વેદન એ પર્યાયનું છે. એ પર્યાયનું વેદન તે દ્રવ્યને અડતું નથી. કેમકે દ્રવ્ય તે ધ્રુવ છે. ભલે ધ્રુવને લક્ષે અનુભૂતિ થઈ, પણ અનુભૂતિ તે દ્રવ્યને અડતી નથી. થોડું ઝીણું પડે, બાપુ ! વસ્તુ એવી ઝીણી છે. આહા..હા... !

(સમયસાર દોહન - પૂ. ગુરુદેવશ્રીના નાઈરોબીના ગાથા ૧૧ના પ્રવચન પાના નં. ૯૩)

गाथा - ५० थी ५५

जीवस्स णत्थि वण्णो ण वि गंधो ण वि रसो ण वि य फासो ।
 ण वि रूवं ण सरीरं ण वि संठाणं ण संहणणं ॥५०॥
 जीवस्स णत्थि रागो ण वि दोसो णेव विज्जदे मोहो ।
 णो पच्चया ण कम्मं णोकम्मं चावि से णत्थि ॥५१॥
 जीवस्स णत्थि वग्गो ण वग्गणा णेव फड्डया केई ।
 णो अज्झप्पट्टाणा णेव य अणुभागठाणाणि ॥५२॥
 जीवस्स णत्थि केई जोयट्टाणा ण बंधठाणा वा ।
 णेव य उदयट्टाणा ण मग्गणट्टाणया केई ॥५३॥
 णो ठिदिबंधट्टाणा जीवस्स ण संकिलेसठाणा वा ।
 णेव विसोहिट्टाणा णो संजमलद्धिठाणा वा ॥५४॥
 णेव य जीवट्टाणा ण गुणट्टाणा य अत्थि जीवस्स ।
 जेण दु एदे सव्वे पोग्गलदव्वस्स परिणामा ॥५५॥

जीवस्य नास्ति वर्णो नापि गन्धो नापि रसो नापि च स्पर्शः ।
 नापि रूपं न शरीरं नापि संस्थानं न संहननम् ॥५०॥
 जीवस्य नास्ति रागो नापि द्वेषो नैव विद्यते मोहः ।
 नो प्रत्यया न कर्म नोकर्म चापि तस्य नास्ति ॥५१॥
 जीवस्य नास्ति वर्गो न वर्गणा नैव स्पर्धकानि कानिचित् ।
 नो अध्यात्मस्थानानि नैव चानुभागस्थानानि ॥५२॥
 जीवस्य न सन्ति कानिचिद्योगस्थानानि न बन्धस्थानानि वा ।
 नैव चोदयस्थानानि न मार्गणास्थानानि कानिचित् ॥५३॥
 नो स्थितिबन्धस्थानानि जीवस्य न संक्लेशस्थानानि वा ।
 नैव विशुद्धिस्थानानि नो संयमलब्धिस्थानानि वा ॥५४॥
 नैव च जीवस्थानानि न गुणस्थानानि वा सन्ति जीवस्य ।
 येन त्वेते सर्वे पुद्गलद्रव्यस्य परिणामाः ॥५५॥

यः कृष्णो हरितः पीतो रक्तः श्वेतो वा वर्णः स सर्वोऽपि नास्ति जीवस्य,
 पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात् । यः सुरभिर्दुरभिर्वा गन्धः स सर्वोऽपि
 नास्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात् । यः कटुकः कषायः

तित्तोऽम्लो मधुरो वा रसः स सर्वोऽपि नास्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यः स्निग्धो रूक्षः शीतः उष्णो गुरुर्लघुर्मृदुः कठिनो वा स्पर्शः स सर्वोऽपि नास्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणामपत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यत्स्पर्शादिसामान्यपरिणाममात्रं रूपं तन्नास्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यदौदारिकं वैक्रियिकमाहारकं तैजसं कर्मणं वा शरीरं तत्सर्वमपि नास्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। सत्समचतुरस्रं न्यग्रोधपरिमण्डलं स्वाति कुब्जं वामनं हुण्डं वा संस्थानं तत्सर्वमपि नास्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यद्वज्रर्षभनाराचं वज्रनाराचं नाराचमर्धनाराचं कीलिका असम्प्राप्तासृपाटिका वा संहननं तत्सर्वमपि नास्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यः प्रीतिरूपो रागः स सर्वोऽपि नास्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। योऽप्रीतिरूपो द्वेषः स सर्वोऽपि नास्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यस्तत्त्वाप्रतिपत्तिरूपो मोहः स सर्वोऽपि नास्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। ये मिथ्यात्वाविरतिकषाययोगलक्षणाः प्रत्ययास्ते सर्वेऽपि न सन्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यद् ज्ञानावरणीयदर्शनावरणीयवेदनीयमोहनीयायुर्नामगोत्रान्तरायरूपं कर्म तत्सर्वमपि नास्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यत्षट्पर्याप्तित्रिशरीरयोग्यवस्तुरूपं नोकर्म तत्सर्वमपि नास्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यः शक्तिसमूहलक्षणो वर्गः स सर्वोऽपि नास्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। या वर्गसमूहलक्षणा वर्गणा सा सर्वापि नास्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यानि मन्दतीव्ररसकर्मदलविशिष्टन्यासलक्षणानि स्पर्धकानि तानि सर्वाण्यपि न सन्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यानि स्वपरैकत्वाध्यासे सति विशुद्धचित्परिणामातिरिक्तत्वलक्षणान्यध्यात्मस्थानानि तानि सर्वाण्यपि न सन्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यानि प्रतिविशिष्टप्रकृतिरस-परिणामलक्षणान्यनुभागस्थानानि तानि सर्वाण्यपि न सन्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्य-परिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यानि कायवाङ्मनोवर्गणापरिस्पन्दलक्षणानि योगस्थानानि तानि सर्वाण्यपि न सन्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यानि प्रतिविशिष्टप्रकृतिपरिणामलक्षणानि बन्धस्थानानि तानि सर्वाण्यपि न सन्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यानि स्वफलसम्पादनसमर्थकर्मावस्थालक्षणान्युदयस्थानानि तानि सर्वाण्यपि न सन्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यानि गतीन्द्रियकाययोगवेद-कषायज्ञानसंयमदर्शनलेश्याभव्यसम्यक्त्वसंज्ञाहारलक्षणानि मार्गणास्थानानि तानि सर्वाण्यपि न सन्ति जीवस्य, पुद्गलद्रव्यपरिणाममयत्वे सत्यनुभूतेर्भिन्नत्वात्। यानि

પ્રતિવિશિષ્ટપ્રકૃતિકાલાન્તરસહત્વલક્ષણાનિ સ્થિતિબન્ધસ્થાનાનિ તાનિ સર્વાણ્યપિ ન સન્તિ જીવસ્ય, પુદ્ગલદ્રવ્યપરિણામમયત્વે સત્યનુભૂતેર્ભિન્નત્વાત્। યાનિ કષાય-વિપાકોદ્રેકલક્ષણાનિ સંક્લેશસ્થાનાનિ તાનિ સર્વાણ્યપિ ન સન્તિ જીવસ્ય, પુદ્ગલદ્રવ્ય-પરિણામમયત્વે સત્યનુભૂતેર્ભિન્નત્વાત્। યાનિ કષાયવિપાકાનુદ્રેકલક્ષણાનિ વિશુદ્ધિ-સ્થાનાનિ તાનિ સર્વાણ્યપિ ન સન્તિ જીવસ્ય, પુદ્ગલદ્રવ્યપરિણામમયત્વે સત્યનુભૂતેર્ભિન્નત્વાત્। યાનિ ચારિત્રમોહવિપાકક્રમનિવૃત્તિલક્ષણાનિ સંયમલબ્ધિસ્થાનાનિ તાનિ સર્વાણ્યપિ ન સન્તિ જીવસ્ય, પુદ્ગલદ્રવ્યપરિણામમયત્વે સત્યનુભૂતેર્ભિન્નત્વાત્। યાનિ પર્યાપ્તાપર્યાપ્તબાદરસૂક્ષ્મકેન્દ્રિયદ્વીન્દ્રિયત્રીન્દ્રિયચતુરિન્દ્રિયસંઙ્યસંઙ્ગિપચ્ચેન્દ્રિયલક્ષણાનિ જીવસ્થાનાનિ તાનિ સર્વાણ્યપિ ન સન્તિ જીવસ્ય, પુદ્ગલદ્રવ્યપરિણામમયત્વે સત્યનુભૂતેર્ભિન્નત્વાત્। યાનિ મિથ્યાદૃષ્ટિસાસાદનસમ્યગ્દૃષ્ટિસમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટ્યસંયત-સમ્યગ્દૃષ્ટિસંયતાસંયતપ્રમત્તસંયતાપ્રમત્તસંયતાપૂર્વકરણોપશમક ક્ષપકાનિવૃત્તિબાદર-સામ્પરાયોપશમકક્ષપકસૂક્ષ્મસામ્પરાયોપશમકક્ષપકોપશાન્તકષાયક્ષીણકષાયસયોગકેવલ્ય યોગકેવલિલક્ષણાનિ ગુણસ્થાનાનિ તાનિ સર્વાણ્યપિ ન સન્તિ જીવસ્ય, પુદ્ગલદ્રવ્યપરિણામમયત્વે સત્યનુભૂતેર્ભિન્નત્વાત્।

એવા એ ભાવોનું વ્યાખ્યાન છ ગાથાઓમાં કરે છે:-

નથી વર્ણ જીવને, ગંધ નહિ, નહિ સ્પર્શ, રસ જીવને નહીં,
 નહિ રૂપ કે ન શરીર, નહિ સંસ્થાન, સંહનને નહીં; ૫૦.
 નથી રાગ જીવને, દ્વેષ નહિ, વળી મોહ જીવને છે નહીં,
 નહિ પ્રત્યયો, નહિ કર્મ કે નોકર્મ પણ જીવને નહીં; ૫૧.
 નથી વર્ગ જીવને, વર્ગશા નહિ, સ્પર્ધકો કંઈ છે નહીં,
 અધ્યાત્મસ્થાન ન જીવને, અનુભાગસ્થાનો પણ નહીં; ૫૨.
 જીવને નથી કંઈ યોગસ્થાનો, બંધસ્થાનો છે નહીં,
 નહિ ઉદયસ્થાનો જીવને, કો માર્ગશાસ્થાનો નહીં; ૫૩.
 સ્થિતિબંધસ્થાન ન જીવને, સંકલેશસ્થાનો પણ નહીં,
 સ્થાનો વિશુદ્ધિ તણાં ન, સંયમલબ્ધિનાં સ્થાનો નહીં; ૫૪.
 નથી જીવસ્થાનો જીવને, ગુણસ્થાન પણ જીવને નહીં,
 પરિણામ પુદ્ગલદ્રવ્યના આ સર્વ હોવાથી નક્કી. ૫૫.

ગાથાર્થ:- [જીવસ્ય] જીવને [વર્ણ:] વર્ણ [નાસ્તિ] નથી, [ન અપિ ગન્ધ:] ગંધ પણ નથી, [રસ: અપિ ન] રસ પણ નથી [ચ] અને [સ્પર્શ: અપિ ન] સ્પર્શ પણ નથી, [રૂપં અપિ ન] રૂપ પણ નથી, [ન શરીરં] શરીર પણ નથી, [સંસ્થાનં અપિ ન] સંસ્થાન પણ નથી, [સંહનનમ્ ન] સંહનન પણ નથી; [જીવસ્ય] જીવને [રાગ: નાસ્તિ] રાગ પણ નથી, [દ્વેષ: અપિ ન] દ્વેષ પણ નથી, [મોહ:] મોહ પણ [ન એવ

વિદ્યતે] વિદ્યમાન નથી, [પ્રત્યયા: નો] પ્રત્યયો (આસ્રવો) પણ નથી, [કર્મ ન] કર્મ પણ નથી [ચ] અને [નોકર્મ અપિ] નોકર્મ પણ [તસ્ય નાસ્તિ] તેને નથી; [જીવસ્ય] જીવને [વર્ગ: નાસ્તિ] વર્ગ નથી, [વર્ગના ન] વર્ગણા નથી, [કાનિચિત્ સ્પર્ધકાનિ ન એવ] કોઈ સ્પર્ધકો પણ નથી, [અધ્યાત્મસ્થાનાનિ નો] અધ્યાત્મસ્થાનો પણ નથી [ચ] અને [અનુભાગસ્થાનાનિ] અનુભાગસ્થાનો પણ [ન એવ] નથી; [જીવસ્ય] જીવને [કાનિચિત્ યોગસ્થાનાનિ] કોઈ યોગસ્થાનો પણ [ન સન્તિ] નથી [વા] અથવા [બન્ધસ્થાનાનિ ન] બંધસ્થાનો પણ નથી, [ચ] વળી [ઉદયસ્થાનાનિ] ઉદયસ્થાનો પણ [ન એવ] નથી, [કાનિચિત્ માર્ગણાસ્થાનાનિ ન] કોઈ માર્ગણાસ્થાનો પણ નથી; [જીવસ્ય] જીવને [સ્થિતિબન્ધસ્થાનાનિ નો] સ્થિતિબંધસ્થાનો પણ નથી [વા] અથવા [સંક્લેશસ્થાનાનિ ન] સંક્લેશસ્થાનો પણ નથી, [વિશુદ્ધિસ્થાનાનિ] વિશુદ્ધિસ્થાનો પણ [ન એવ] નથી [વા] અથવા [સંયમલબ્ધિસ્થાનાનિ] સંયમલબ્ધિસ્થાનો પણ [નો] નથી; [ચ] વળી [જીવસ્ય] જીવને [જીવસ્થાનાનિ] જીવસ્થાનો પણ [ન એવ] નથી [વા] અથવા [ગુણસ્થાનાનિ] ગુણસ્થાનો પણ [ન સન્તિ] નથી; [યેન તુ] કારણ કે [એતે સર્વે] આ બધા [પુદ્ગલદ્રવ્યસ્ય] પુદ્ગલદ્રવ્યના [પરિણામા:] પરિણામ છે.

ટીકા:-જે કાળો, લીલો, પીળો, રાતો અથવા ધોળો વર્ણ છે તે બધોય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૧. જે સુરભિ અથવા દુરભિ ગંધ છે તે બધીયે જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૨. જે કડવો, કષાયેલો, તીખો, ખાટો અથવા મીઠો રસ છે તે બધોય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૩. જે ચીકણો, લૂખો, શીત, ઉષ્ણ, ભારે, હલકો, કોમળ અથવા કઠોર સ્પર્શ છે તે બધોય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૪. જે સ્પર્શાદિસામાન્ય-પરિણામમાત્ર રૂપ છે તે જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૫. જે ઔદારિક, વૈક્રિયિક, આહારક, તૈજસ અથવા કાર્મણ શરીર છે તે બધુંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૬. જે સમયતુરસ્ત્ર, ન્યગ્રોધપરિમંડળ, સ્વાતિક, કુબ્જક, વામન અથવા હુંડક સંસ્થાન છે તે બધુંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૭. જે વજ્જર્ષભનારાય, વજ્જનારાય, નારાય, અર્ધનારાય, કીલિકા અથવા અસંપ્રાપ્તાસૂપાટિકા સંહનન છે તે બધુંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૮. જે પ્રીતિરૂપ રાગ છે તે બધોય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૯. જે અપ્રીતિરૂપ દ્વેષ છે તે બધોય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય

હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૧૦.

જે યથાર્થ તત્ત્વની અપ્રતિપત્તિરૂપ (અપ્રાસિરૂપ) મોહ છે તે બધોય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૧૧. મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કષાય અને યોગ જેમનાં લક્ષણ છે એવા જે પ્રત્યયો તે બધાય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૧૨. જે જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદનીય, મોહનીય, આયુ, નામ, ગોત્ર અને અંતરાયરૂપ કર્મ છે તે બધુંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૧૩. જે છ પર્યાસિયોગ્ય અને ત્રણ શરીરયોગ્ય વસ્તુ (-પુદ્ગલસ્કંધ) રૂપ નોકર્મ છે તે બધુંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૧૪. જે કર્મના રસની શક્તિઓના (અર્થાત્ અવિભાગ પરિચ્છેદોના) સમૂહરૂપ વર્ગ છે તે બધોય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૧૫. જે વર્ગોના સમૂહરૂપ વર્ગણા છે તે બધીયે જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૧૬. જે મંદતીવ્ર રસવાળાં કર્મદળોના વિશિષ્ટ ન્યાસ (-જમાવ) રૂપ (અર્થાત્ વર્ગણાઓના સમૂહરૂપ) સ્પર્ધકો છે તે બધાય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલ દ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૧૭. સ્વપરના એકપણાનો અધ્યાસ હોય ત્યારે (વર્તતાં), વિશુદ્ધ ચૈતન્યપરિણામથી જુદાપણું જેમનું લક્ષણ છે એવાં જે અધ્યાત્મસ્થાનો તે બધાંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૧૮. જુદી જુદી પ્રકૃતિઓના રસના પરિણામ જેમનું લક્ષણ છે એવાં જે અનુભાગસ્થાનો તે બધાંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૧૯. કાયવર્ગણા, વચનવર્ગણા અને મનોવર્ગણાનું કંપન જેમનું લક્ષણ છે એવાં જે યોગસ્થાનો તે બધાંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૨૦. જુદી જુદી પ્રકૃતિઓના પરિણામ જેમનું લક્ષણ છે એવાં જે બંધસ્થાનો તે બધાંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૨૧. પોતાનું ફળ ઉત્પન્ન કરવામાં સમર્થ કર્મઅવસ્થા જેમનું લક્ષણ છે એવાં જે ઉદયસ્થાનો તે બધાંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૨૨. ગતિ, ઈંદ્રિય, કાય, યોગ, વેદ, કષાય, જ્ઞાન, સંયમ, દર્શન, લેશ્યા, ભવ્ય, સમ્યક્ત્વ, સંજ્ઞા અને આહાર જેમનાં લક્ષણ છે એવાં જે માર્ગણાસ્થાનો તે બધાંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૨૩. જુદી જુદી પ્રકૃતિઓનું અમુક મુદત સુધી સાથે રહેવું તે જેમનું લક્ષણ છે એવાં જે સ્થિતિબંધસ્થાનો તે બધાંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૨૪. કષાયના

વિપાકનું અતિશયપણું જેમનું લક્ષણ છે એવાં જે સંકલેશસ્થાનો તે બધાંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૨૫. કષાયના વિપાકનું મંદપણું જેમનું લક્ષણ છે એવાં જે વિશુદ્ધિસ્થાનો તે બધાંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૨૬. ચારિત્રમોહના વિપાકની ક્રમશઃ નિવૃત્તિ જેમનું લક્ષણ છે એવાં જે સંયમલબ્ધિસ્થાનો તે બધાંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૨૭. પર્યાસ તેમ જ અપર્યાસ એવાં બાદર ને સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય, દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય અને સંજ્ઞી તથા અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય જેમનાં લક્ષણ છે એવાં જે જીવસ્થાનો તે બધાંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૨૮. મિથ્યાદૈષ્ટિ, સાસાદન સમ્યક્દૈષ્ટિ, સમ્યક્મિથ્યાદૈષ્ટિ, અસંયતસમ્યક્દૈષ્ટિ, સંયતાસંયત, પ્રમત્તસંયત, અપ્રમત્તસંયત, અપૂર્વકરણ-ઉપશમક તથા ક્ષપક, અનિવૃત્તિબાદરસાંપરાય-ઉપશમક તથા ક્ષપક, સૂક્ષ્મસાંપરાય-ઉપશમક તથા ક્ષપક, ઉપશાંતકષાય, ક્ષીણકષાય, સયોગકેવળી અને અયોગકેવળી જેમનાં લક્ષણ છે એવાં જે ગુણસ્થાનો તે બધાંય જીવને નથી કારણ કે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી (પોતાની) અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. ૨૯. (આ પ્રમાણે આ બધાય પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય ભાવો છે; તે બધા, જીવના નથી. જીવ તો પરમાર્થે ચૈતન્યશક્તિમાત્ર છે.)

ગાથા ૫૦ થી ૫૫ ઉપરનું પ્રવચન

જીવસ્સ ન્થિ વ્ણો ન વિ ગંધો ન વિ રસો ન વિ ય ફાસો ।
 ન વિ રૂવં ન સરીરં ન વિ સંઠાણં ન સંહણણં ॥૫૦॥
 જીવસ્સ ન્થિ રાગો ન વિ દોસો નેવ વિજ્જદે મોહો ।
 નો પ્ચયા ન કમ્મં નોકમ્મં ચાવિ સે ન્થિ ॥૫૧॥
 જીવસ્સ ન્થિ વગ્ગો ન વગ્ગણા નેવ ફહ્ઠયા કેઈ ।
 નો અજ્ઞપ્પઠ્ઠાણા નેવ ય અણુભાગઠાણાણિ ॥૫૨॥
 જીવસ્સ ન્થિ કેઈ જોયઠ્ઠાણા ન બંધઠાણા વા ।
 નેવ ય ઉદયઠ્ઠાણા ન મગ્ગણઠ્ઠાણયા કેઈ ॥૫૩॥
 નો ઠિદિબંધઠ્ઠાણા જીવસ્સ ન સંકિલેસઠાણા વા ।
 નેવ વિસોહિઠ્ઠાણા નો સંજમલહ્ઠિઠાણા વા ॥૫૪॥
 નેવ ય જીવઠ્ઠાણા ન ગુણઠ્ઠાણા ય અન્થિ જીવસ્સ ।
 જેણ દુ એદે સવ્વે પોગ્ગલદવ્વસ્સ પરિણામા ॥૫૫॥

એ તો પુદ્ગલના પરિણામ છે આહાહાહા !

નથી વર્ણ જીવને, ગંધ નહિ, નહિ સ્પર્શ, રસ જીવને નહીં,

નહિ રૂપ કે ન શરીર નહિ સંસ્થાન સંહનને નહીં. ૫૦
 નથી રાગ જીવને, દ્વેષ નહિ, વળી મોહ જીવને છે નહીં,
 નહિ પ્રત્યયો, નહિ કર્મ કે નોકર્મ પણ જીવને નહીં. ૫૧
 નથી વર્ગ જીવને, વર્ગણા નહિ સ્પર્ધકો કંઈ છે નહીં,
 અધ્યાત્મસ્થાન ન જીવને, અનુભાગસ્થાનો પણ નહીં. ૫૨
 જીવને નથી કંઈ યોગસ્થાનો બંધસ્થાનો છે નહીં,
 નહિ ઉદયસ્થાનો જીવને કો માર્ગણાસ્થાનો નહીં. ૫૩
 સ્થિતિ બંધસ્થાન ન જીવને સંકલેશસ્થાનો પણ નહીં,
 સ્થાનો વિશુદ્ધિતણાં ન સંયમલબ્ધિના સ્થાનો નહીં. ૫૪
 નથી જીવસ્થાનો જીવને, ગુણસ્થાન પણ જીવને નહીં,
 પરિણામ પુદ્ગલદ્રવ્યના આ સર્વ હોવાથી નક્કી. ૫૫.

આ છ ગાથા અમારા નારાયણભાઈ કહેતા ઉકરડો ઓગણત્રીસ બોલનો ઉકરડો કહેતા.
 આહાહાહા !

ટીકા:- જે કાળો, લીલો, પીળો, રાતો ને ધોળો એ વર્ણ છે. છે તો એ વર્ણની પર્યાયો. વર્ણ
 જે છે તેની આ પર્યાય છે. રંગ જે ગુણ છે તેની આ પાંચ પર્યાયો છે, તે બધોય જીવને નથી. ધોળો
 વર્ણ છે એ પર્યાય છે, રૂપાળું ધોળું શરીર છે એ વર્ણ ગુણ નથી. એ વર્ણ ગુણની ધોળી પર્યાય
 છે તે એ વર્ણ ગુણની ધોળી, આ ઘઉંવર્ણ શરીર ને એમ નથી કહેતા, લાલ હોય તો, ધોળું હોય
 તો એમાં કાળું હોય તો કહે એની મા(માતા) કાળી માટે એના વર્ણ થયો. એનો બાપ ધોળો
 માટે એના વર્ણ થયો. એમ કહે છે માણસો એ બધી વર્ણ ગુણની પર્યાય છે. આહાહાહા !

તે બધોય જીવને નથી. કારણકે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી ભાષા દેખો,
 પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામ હોવાથી એમ નહિ. અમૃતચંદ્રાચાર્ય ! કુંદકુંદાચાર્ય કીધું કે પોગ્ગલદવસ
 પરિણામ એનો હેતુ કાઢ્યો અંદરથી એ તો પુદ્ગલપરિણામમય હોવાથી, ભગવાન ચૈતન્યસ્વરૂપથી
 એ તો ભિન્ન છે, એ પુદ્ગલમય છે પુદ્ગલમય અભેદ છે પુદ્ગલથી. આ ભેદજ્ઞાન કરાવ્યું.
 આહાહા !

એને ઠેકાણે હું રૂપાળો છું ને, હું કાળો છું ને, હું ઘઉંવર્ણ છું ને, એ તો પુદ્ગલના છે
 પરિણામ, એને તું તારા માને છો, શું કહે છે આ તને ? હું મારી મા (માતા) ને વર્ણ આવ્યો
 છું, મોટો ભાઈ બાપને વર્ણ આવ્યો છે, એમ કહે છે લોકો. એની મા (માતા) ઘઉંવર્ણ હોયને
 એ વર્ણ એ થયો હોય એનો બાપ ધોળો હોય તો એના વર્ણ એ થયો હોય, કહે અમારે, કોણવર્ણ
 બાપા. એ પર્યાય બધી વર્ણ ગુણની એ દશાઓ છે. એ તારી નહીં, તારામાં નહીં, તેમાં તું નહિ.
 આહાહાહા !

“પોતાની અનુભૂતિથી ભિન્ન છે” ભાષા દેખો, દ્રવ્યથી ભિન્ન એ આ અનુભવ કર્યો ત્યારે
 એનાથી એ ભિન્ન છે એમ. આમ ભિન્ન ભિન્ન છે એમ નહિ. એ કાળી, રાતી, પીળી, ધોળી પર્યાય
 એ પુદ્ગલમય છે, એનાથી આત્મા ભિન્ન છે, અને અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. વર્તમાન તેનો અનુભવ
 કરતા તેનાથી તે ભિન્ન છે. દ્રવ્યથી તો ભિન્ન છે, પણ અનુભવ કરતાં તેનાથી પણ એ ચીજ ભિન્ન

છે. હજી આગળ તો વધારે આવશે. આહાહાહા !

અનુભૂતિ અતીન્દ્રિય આનંદનો અનુભવ એવી અનુભૂતિની દશાથી આંહીં ઓલી દશાઓ કીધી છે ને ? વર્ણની દશા પર્યાય કીધી છે, શું કીધું ? વર્ણની પર્યાયો કીધી છે, કાળો, ધોળો આદિ તો એ પર્યાય દ્રવ્યની અનુભૂતિની પર્યાયથી તે ભિન્ન છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? વર્ણ 'ગુણ' છે, એની આ કાળો, લીલો, પીળો, રાતો, ધોળો એ પર્યાય છે, ત્યારે એ પર્યાયો, વર્ણની પર્યાયો છે, ત્યારે એને ભિન્ન છે એમ ક્યારે થાય ? કે ભગવાન આત્મા પોતાની અનુભૂતિની પર્યાયમાં જ્યારે આવે, એ વર્ણના ગુણની પાંચ પર્યાય છે, એનાથી ભગવાન ભિન્ન છે. કેમ ? કે એ અનુભૂતિથી ભિન્ન છે. એ પર્યાયથી વર્ણની પર્યાયથી ભગવાન આત્માની અનુભૂતિ છે એ પર્યાય એનાથી એ પર્યાય ભિન્ન છે, એ ભિન્ન છે એમ અનુભવ થયો, ત્યારે ભિન્ન છે એમ કહેવામાં આવ્યું એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ ? એમ વર્ણની પર્યાય મારી નથી ને એમ ધારી રાખ્યું છે, એ વસ્તુ નહિ એમ કહે છે. આહાહાહા !

એ વીતરાગ ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવની અનુભૂતિની દશા અને પર્યાય બે ભિન્ન છે દ્રવ્યથી ભિન્ન છે, પણ દ્રવ્યથી ભિન્ન એ અનુભવ કર્યા વિના ભિન્ન છે એમ ક્યાંથી આવ્યું કહે છે. સમજાણું કાંઈ ? આ વર્ણ ગુણની પાંચ પર્યાય એ ગુણની પર્યાય છે, પણ એ આત્માથી ભિન્ન છે એ ક્યારે જણાય ? કે આત્મા અનુભૂતિ કરે ત્યારે અનુભૂતિની પર્યાયથી તે પર્યાય ભિન્ન છે. જેમ વર્ણ ગુણની પાંચ પર્યાય, એમ ભગવાન આત્માની અનુભૂતિની પર્યાય એનાથી તે પ્રભુની અનુભૂતિની પર્યાયથી તે વર્ણની પર્યાય, વર્ણ ગુણની પર્યાય, દ્રવ્યની અનુભૂતિની પર્યાયથી તે વર્ણની પર્યાય ભિન્ન છે. આહાહા ! ચંદુભાઈ ! આવી વાતું છે. શરીરનું થાવું હોય તે થાય, એ તો થયા જ કરશે કહે છે. તું તારું કર, તું તારું સંભાળ. ઓહો ! શું ટીકા. એકકોર વર્ણગુણ એની પાંચ પર્યાય, એકકોર ભગવાન આત્મા એની અનુભૂતિની પર્યાય, ત્યારે એ ભિન્ન છે એમ થયું. સમજાણું કાંઈ ? છે ને ? આ તો સંતોની વાણી બાપા એ કાંઈ. આહાહાહા ! શું કહ્યું ઈ સમજાણું ?

જેમ એ વર્ણ ગુણ સામાન્ય છે, એની આ કાળો, લીલો, પીળો, રાતો એ વિશેષ પર્યાયો છે, પણ એ ભિન્ન છે એ ક્યારે ખ્યાલમાં આવે ? કે આત્મા જે સામાન્ય દ્રવ્ય છે, તેનો વિશેષ અનુભૂતિ કરે ત્યારે તે ભિન્ન છે તેમ અનુભવ સાચો થાય. શું એ સમયસાર ! શું એની ગાથાઓ ! વર્ણ ગુણની પર્યાયો પાંચ ભિન્ન છે, ભિન્ન છે, એમ ભિન્ન પડયા વિના ભિન્ન છે એમ ક્યાંથી તને ખ્યાલ આવ્યો કહે છે. ભગવાન આત્મા દ્રવ્ય નામ વસ્તુએ તો સામાન્ય છે ત્રિકાળ, એનો અનુભવ જ્યારે થયો, તેને અનુસરીને દ્રવ્યની પર્યાય જે શુદ્ધ અનુભૂતિ થઈ, એ અનુભૂતિની પર્યાયથી એ વર્ણની પાંચ પર્યાયો જુદી છે. એ બધી પુદ્ગલની પર્યાયો છે, ત્યારે અનુભૂતિ એ ભગવાન આત્માની શુદ્ધ પર્યાય છે. આહાહાહા !

હવે આવો ઉપદેશ હવે સાંભળવો કઠણ પડે. આખો દિ' ધંધા, ધંધા, ધંધા નથી કીધું ઓલાએ કે માળા વાણીયાને આ જૈન ધર્મ મળ્યો, ને વાણીયા વેપારમાં ગુંચાઈ ગયા છે, એય ચીમનભાઈ ! ઓલો જાપાનનો ઐતિહાસિક છે, મોટો ઐતિહાસિક છોકરોય માળો એવો લાગે છે બેય એવા જૈન "અનુભૂતિ" કીધી ને ? એ જૈન ધર્મ અનુભૂતિસ્વરૂપ છે એમ કહ્યું છે એણે. છાપામાં આવ્યું તું મોટો લેખ, પણ આ જૈન (ધર્મ) મળ્યો માળો વાણીયાને અને વાણીયા

વેપારમાં ઘુસી ગયા આખો દિ' આ ને આ ને, આ વેપાર કરવાને નવરા નથી. આ વેપાર એટલે અનુભૂતિ, આત્માનો વેપાર એ છે. એક બોલ થયો.

બીજો બોલ હવે સુરભિ અથવા દૂરભિ ગંધ, ગંધ છે એ સામાન્ય છે અને સુરભિ-દૂરભિ એ એની વિશેષ પર્યાયો છે. ગંધ જે છે એ ગુણ છે, પુદ્ગલનો એ ગુણ છે, અને એ ગુણની સુરભિ ને દૂરભિ, સુગંધ ને દુર્ગંધ એ ગંધ ગુણની પર્યાય છે, પુદ્ગલનો ગંધ ગુણ, જેમ પુદ્ગલનો વર્ણ ગુણ એની પાંચ પર્યાયો એમ ભગવાન આત્માનો આનંદગુણ, જ્ઞાનગુણ ત્રિકાળી, એની અનુભૂતિ તે એની પર્યાય છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? એ સુરભિ અને દૂરભિ એ પર્યાય છે. કોની ? ગંધની, ગંધ ગુણ છે એને સુગંધ અને દુર્ગંધ એ પર્યાય છે. ગંધ ગુણ છે એ પુદ્ગલનો ગુણ છે, અને એની પર્યાય છે એ સુગંધ ત્રણેય આવી ગયું એમાં, પુદ્ગલદ્રવ્ય એનો ગુણ ગંધ એની પર્યાય સુરભિ ને દૂરભિ, સુગંધ ને દુર્ગંધ તે બધીયે જીવને નથી. કારણકે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી એ તો પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી પુદ્ગલ એનો ગંધ ગુણ એની સુગંધ-દુર્ગંધ એ પર્યાય એ પુદ્ગલપરિણામમય છે, એનાથી જુદી નથી, પરિણામમય છે. તે અનુભૂતિથી ભિન્ન છે, તે દ્રવ્ય વસ્તુ, એનો આનંદ જ્ઞાન આદિ ગુણ એની વર્તમાન શ્રદ્ધા ને અનુભવ આદિ એની પર્યાય. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય ત્રણેય સમાડી દીધા. ગજબ વાતું છે બાપા. આહાહા !

ભગવાન આત્મા દ્રવ્ય, એનો જ્ઞાન આનંદ આદિ ગુણ, એની અનુભૂતિ જ્ઞાનની પર્યાય, આનંદની પર્યાય, શ્રદ્ધાની પર્યાય, શાંતિની પર્યાય, ચારિત્રની પર્યાય એ બધી અનુભૂતિ પર્યાય છે, એ પુદ્ગલ દ્રવ્ય, ગુણ ને પર્યાય એનાથી ભગવાન દ્રવ્ય, ગુણ ને અનુભૂતિની પર્યાયથી તે ભિન્ન છે. આવું છે. આહાહાહા !

પછી 'રસ', રસ, રસ છે એ ગુણ છે પુદ્ગલ દ્રવ્યનો, પુદ્ગલ વસ્તુ છે તેનો રસ એ ગુણ છે, તેની પાંચ પર્યાય છે. કડવો, એ કડવો એ ગુણ નથી એ રસની પર્યાય છે કષાયલો, તુરો, તુરો કહે છે ને, એ રસગુણની પર્યાય છે. પુદ્ગલદ્રવ્ય છે એનો રસ ગુણ છે એની આ કષાયલો એ પર્યાય છે. તીખો, તીખો ગુણ નથી, રસ ગુણ છે એની તીખી એ પર્યાય છે. ખાટો, ખાટો એ રસ ગુણની એક પર્યાય છે અને મીઠો આ ગોળ મીઠો, સાકર મીઠી, મેસુબ મીઠો, કેરી મીઠી એ બધી પર્યાય રસ ગુણની પર્યાય છે તે બધોય જીવને નથી, કારણકે તે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી એ તો પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામ છે, પુદ્ગલદ્રવ્ય છે, એનો રસ ગુણ છે અને એની એ પર્યાય છે એટલે પુદ્ગલદ્રવ્યના પરિણામમય હોવાથી એની હારે અભેદ છે. આહાહા ! સમજાણું કાંઈ ?

આ સમયસાર ! મીઠાલાલજી ! બાપુ સમયસાર એટલે શું ? સાક્ષાત્ ત્રણલોકના નાથ એની દિવ્યધ્વનિનો આ સાર છે. એને સમજવા માટે ઘણી નિવૃત્તિ જોઈએ, ભાઈ કેમકે એ રાગથી પણ નિવૃત્ત સ્વરૂપ છે એ પ્રભુ. આહાહાહા ! એને કહે છે, કે રસની જે પર્યાય છે પાંચ મીઠી, ખાટી, ગળી, લાગે છે ને ? એ તો જડની પર્યાય છે, એ જીવ તેને અડતો નથી, ફક્ત જાણવામાં આવે છે, ત્યાં એને એમ લાગે છે કે આ મીઠો આ છે, એ તો જ્ઞાન થાય છે, અને આ ઠીક છે, ત્યાં તો રાગ થાય છે, એ રાગ પણ જીવની પર્યાય નથી. મીઠી જે મીઠું ખ્યાલમાં આવી

સાકર, ગોળ. જ્ઞાનમાં ખ્યાલમાં આવ્યું કે મીઠું એ મીઠું પોતે જ્ઞાનમાં આવતું નથી, મીઠાશને આ જ્ઞાનની પર્યાય અડતીય નથી, ફક્ત મીઠાશને જાણતાં જ્ઞાન જાણે છે કે આ મીઠાશ છે. એને પછી રાગ થાય છે કે આ બહુ સારુ છે, એ રાગ છે એ રાગ ને મીઠી પર્યાય એનાથી ભગવાન આખો ભિન્ન છે. છે ? એ પોતાની અનુભૂતિથી ભિન્ન છે આત્મા અને એનો આનંદરસ, એ સામાન્ય, આત્મા અને આનંદરસ સામાન્ય, એની અનુભૂતિની વિશેષ રસ પર્યાય એનાથી એ પર્યાયો ભિન્ન છે. આવું ભેદજ્ઞાન કરાવ્યું છે. તારું સ્વરૂપ પ્રભુ દ્રવ્યથી ભિન્ન છે પણ દ્રવ્યથી ભિન્ન છે એવું જાણ્યું કોણે જાણનારની પર્યાય અનુભૂતિ થઈ એને જાણ્યું કે આ ભિન્ન છે. આહાહાહા !